

Institucions, empreses i entitats culturals

Els agents culturals

Alba Colombo (coordinadora)
Michelle Bianco Barazarte (coordinadora)
David Roselló i Cerezuela
Xavier Coca
Xavier Marcé
Eulàlia Espinàs
Àngel Mestres Vila

PID_00149328

Material docent de la UOC

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Alba Colombo

És professora pròpia de la Universitat Oberta de Catalunya, màster oficial de la Societat de la Informació i el Coneixement de la UOC, postgrau Direcció i Gestió d'Institucions, Empreses i Plataformes Culturals de la Universitat Pompeu Fabra. Actualment està desenvolupant el seu doctorat a la Universitat de Girona. És codirectora de la línia editorial ACCION CULTURA. Té una llarga trajectòria professional en el món de la gestió de la cultura en l'àmbit nacional i internacional. Ha col·laborat en el Festival Internacional de Cinema de Berlín, la European Film Academy, l'Institut Cervantes, la Generalitat de Catalunya i el British Council, entre d'altres. És experta en sectors i indústries culturals, economia de la cultura i gestió de grans esdeveniments, té diverses publicacions sobre aquests temes.

Michelle Bianco Barazarte

Periodista i gestora cultural. La seva experiència professional ha estat molt lligada a temes de comunicació de la cultura, desenvolupant aquestes funcions a la Galeria d'Art Nacional a Venècia, l'ICUB, el MACBA i altres, a Barcelona. També ha treballat en la gestió i producció de projectes culturals. És consultora al Grau d'Humanitats i al Màster en Gestió Cultural de la UOC.

David Roselló i Cerezuela

Gestor cultural. Director de Nexe Cultural, assessoria-formació-gestió. Consultor especialista en planificació estratègica de polítiques culturals locals, i en el disseny i avaluació de projectes culturals. Docent a més de 200 cursos a Espanya, Europa, Amèrica Llatina i Àfrica. Autor de *Diseño y evaluación de proyectos culturales*, Ariel, 2004 (5ª ed. revisada el 2008) i *Gestión cultural. Estudios de caso*, Ariel, 2008.

Xavier Coca

Llicenciat en Història Contemporània per la Universitat de Barcelona. Responsable del programa d'assessorament cultural als municipis del Centre d'Estudis i Recursos Culturals de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona.

Xavier Marcé

Activista cultural. Llicenciat en Ciències Econòmiques, ha estat constantment vinculat a l'administració pública on, entre d'altres, va ser el director general de l'Institut Català de les Indústries Culturals. Actualment treballa al sector privat com a vicepresident d'Expansió Empresarial del Grup Focus, a més d'escriure regularment per a publicacions com *El Mundo*, *Revista del Espectáculo* o *Benzina*, conduir un programa d'entrevistes a COM Ràdio i exercir també com a professor de Comunicació Audiovisual de la Pompeu Fabra.

Eulàlia Espinàs

Llicenciada en Biblioteconomia i Documentació per la Universitat de Barcelona, ha treballat en la gestió de diversos centres i fundacions. A principis dels anys 90 va ser directora gerent de la Fundació Biblioteca d'Alcúdia "Can Torró", on aplicà el màrqueting de serveis en tota la seva magnitud. Durant 9 anys va ser directora de la Fundació Bertelsmann a Espanya, des d'on va impulsar projectes relacionats amb la millora de la gestió i la renovació de les biblioteques públiques d'Espanya. Actualment, després de treballar 4 anys com a responsable del Programa de Promoció Cultural i Públics al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, ocupa el càrrec de gerent de l'Ateneu Barcelonès.

Àngel Mestres Vila

Actualment: director de Trànsit Projectes / coordinador acadèmic del Màster en Gestió d'Institucions i Empreses Culturals de la Universitat de Barcelona / Membre del Consell Rector d'Abacus. Ha estat: director general de DISTESA-Grupo Anaya / director de Comunicació i Recursos Externs de l'ICUB (Institut de Cultura de Barcelona-Ajuntament de Barcelona).

Primera edició: febrer 2010

© Alba Colombo, Michelle Bianco Barazarte, David Roselló i Cerezuela, Xavier Coca, Xavier Marcé, Eulàlia Espinàs, Àngel Mestres Vila

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2010

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

ISBN: 978-84-692-8615-9

Dipòsit legal: B-7.446-2010

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement (BY) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya). La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

La gestió cultural ha estat i encara és una professió i una disciplina no prou reconeguda tant en l'àmbit nacional com internacional. Des de fa anys que els professionals del sector s'organitzen per donar a conèixer i fer present la seva tasca diària vers la societat, creant associacions locals, nacionals i internacionals. Amb caràcter estatal, a Espanya s'han creat tota una sèrie d'associacions de gestors culturals d'àmbit autonòmic, que estan agrupades en la Federació Estatal d'Associacions de Gestors Culturals. Aquestes institucions promouen el debat i la informació de la professió al llarg del territori espanyol, de la mateixa manera que lluiten per aconseguir una legitimitat professional a través de la voluntat de creació d'una acadèmia reconeguda i estudis específics legítimitats.

D'altra banda, des de l'acadèmia s'està procurant la identificació de la gestió cultural com a disciplina pràctica i aplicada. En moltes facultats aquesta s'inclou dins de departaments d'economia i empresa, mentre que en altres universitats està més relacionada amb els itineraris d'humanitats i de llengües i cultures. De manera que des de l'acadèmia no hi ha un clar posicionament disciplinari vers la gestió cultural, ni està clar des de quins departaments s'ha d'estudiar ni si es pot concebre com a disciplina pròpiament dita o és entesa com un camp del coneixement interdisciplinari.

Actualment, dins de l'itinerari que proposa la UOC en el programa d'Humanitats dels Estudis d'Arts i Humanitats, hi ha una especialització dedicada a la gestió de la cultura, oportunitat que es dóna als estudiants d'entrar en el món de la gestió de la cultura, des d'una perspectiva humanista.

Des de fa un temps, la cultura ha anat agafant força, presència i visibilitat en la nostra societat. Sota forma de valors intangibles o de productes consumibles, cada cop ocupa més parcel·les de la nostra vida. Se l'associa al gaudi dels sentits, a l'oci, a la indústria, a la creació d'ocupació, al PIB, però també se li assigna un paper destacat en la cohesió social, en la projecció internacional o en el desenvolupament dels pobles.

Aquest creixement comporta la creació i l'increment d'institucions, polítiques públiques i iniciatives privades, pressupostos, programes, grans esdeveniments, projectes, equipaments i activitats lligades al fet cultural. A poc a poc, aquest increment no només serà d'oferta cultural sinó també la demanda cultural es veurà incrementada a través de la necessitat de nous serveis. Per tant, la cultura es consolidarà com un nou pilar vers la sostenibilitat de les societats contemporànies i la seva gestió s'anirà professionalitzant i transformant en una necessitat real de les societats actuals.

Webs recomanats

Les associacions de gestors culturals en l'àmbit autonòmic són:

L'Associació de Gestors Culturals d'Andalusia www.gecaandalucia.org, la d'Aragó www.procura.org, la de Catalunya www.gestorcultural.org, la de Castella-la Manxa, la d'Extremadura www.agcex.org, la de les Illes Balears www.gestorsculturalsib.org, la de la Comunitat de Madrid www.agetec.org, la de Navarra www.gestionculturana.org, entre d'altres.

Web recomanat

Per a més informació podeu consultar el web de la Federació Estatal d'Associacions de Gestors Culturals: www.federacion-agc.es

Amb el temps, les polítiques culturals assoleixen nivells de diàleg similars a les altres polítiques socials i econòmiques d'una ciutat o d'un país, perquè el fet cultural i la seva gestió es va fent present a totes les escales territorials de la vida d'una comunitat.

En el camp professional aquesta maduresa del sector cultural és acompanyada d'un nou impuls dels agents que hi intervenen, els actors de sempre i els nous. El gran nombre i heterogeneïtat d'aquests fan que la gestió cultural es configuri com un sector plural, divers, dinàmic, atrevit i exigent. Hi conviuen la tradició amb la innovació, tant a escala local com internacional, l'acció i la reflexió, les arts i el patrimoni, el gaudi i l'intel·lecte, el negoci i el voluntariat, etc.

Aquests agents, motors de la cultura contemporània, s'estructuren en tots els sectors possibles de les arts i del patrimoni, amb funcions a vegades concordants, a cops ben diferenciades, però sempre buscant omplir tots els espais i possibilitats, fins i tot on no hi arriba un, hi intervé l'altre, encara que sovint, tots a la vegada.

Deixant de banda el camp d'investigació acadèmica vers la gestió cultural i centrant-nos en la pràctica de la professió, aquesta assignatura proposa una primera aproximació al fet de la gestió cultural a través dels seus agents, institucions i organitzacions. Per tant, el desenvolupament d'aquesta assignatura permetrà fer una primera anàlisi d'aquests agents, intentant abordar aquells aspectes que els diferencien entre si, però sense perdre de vista la interacció constant en què conviuen.

Els continguts d'aquesta assignatura es divideixen en quatre apartats que conformen un conjunt de coneixements que l'estudiant assumirà en cursar-la.

1) En el primer mòdul es **contextualitza l'àmbit cultural**, es fa una visió general del significat de les polítiques culturals, es descriuen els diferents sectors de la cultura, s'analitzen les funcions de la gestió cultural i els seus perfils professionals, i es fa una primera mirada als agents que la conformen.

2) El segon mòdul analitza el **sector públic** i les seves institucions, com a gran protagonista en la gestió de molts dels sectors artístics i de la memòria, assumint una gran responsabilitat en el foment de la creativitat, la formació i la difusió de la cultura, perquè aquesta arribi a una gran majoria de ciutadanes i ciutadans.

3) El tercer mòdul presenta el **sector privat** i les seves empreses, amb el seu condicionant i, alhora, potencial comercial, com a gran proveïdor de molts dels serveis i, sobretot, productes propis de la indústria cultural.

4) El quart mòdul aborda el **sector associatiu** i les seves entitats, que des d'una òptica no lucrativa, aporta sobretot un dinamisme a la cultura popular i tradicional que cap dels altres agents sap generar. També present en el foment

Camp d'investigació acadèmica vers la gestió cultural

Qui tingui interès en aquests aspectes és recomanable que desenvolupi el treball final de grau, d'investigació en gestió cultural o que cursi el Màster de Gestió Cultural i triï l'itinerari de recerca.

de les arts i de la memòria, fa de la proximitat el seu gran actiu. I entre tots ells i al seu costat, creadors, artistes, investigadors, intel·lectuals, pensadors, generadors d'idees i de continguts, i tants altres responsables que cada dia la cultura sigui més rica i més diversa.

Després d'aquesta visió generalista de l'àmbit cultural a través dels agents que hi intervenen, l'assignatura finalitza amb una reflexió final que ha volgut ser el punt de partida de l'anàlisi de la complexitat d'aquest sector. En aquesta reflexió no només es subratllen les interrelacions entre els agents presentats en aquesta assignatura, sinó que es va més enllà preguntant quins seran els nous camins del sector cultural i la cultura al llarg del segle XXI en el marc de les societats globalitzades.

Per tant, **la reflexió final** posa l'èmfasi en el fet que tots els agents conviuen en un entorn de cooperació, a partir de les responsabilitats i encàrrecs socials de cadascun d'ells. Només així s'explica que en aquests darrers anys hi ha hagut un creixement harmònic del sector, a través de multiplicitat de propostes, de públics i de persones que han vist, en la gestió cultural, un incentiu professional.

Objectius

Els objectius generals de l'assignatura són:

- 1.** Identificar els paràmetres bàsics amb els quals es treballa en la gestió cultural
- 2.** Desenvolupar la capacitat d'anàlisi d'una política cultural
- 3.** Comprendre les particularitats pròpies dels agents públics, privats i associatius en la gestió de la cultura
- 4.** Conèixer la interacció amb la qual treballen aquests agents

Continguts

Mòdul didàctic 1

Contextualització: cultura, gestió i polítiques culturals

David Roselló i Cerezuela

1. Els sectors de la cultura
2. Les funcions en el marc de la gestió cultural
3. Els perfils professionals de la gestió cultural
4. Els agents de la gestió cultural

Mòdul didàctic 2

El sector públic i les seves institucions

Xavier Coca

1. Aspectes específics de la gestió d'organitzacions i serveis públics
2. La gestió pública de la cultura, Europa
3. La gestió pública de la cultura, Espanya-Catalunya
4. Les competències de l'Estat i l'Administració central
5. Competències de les comunitats autònomes
6. Les competències d'àmbit local
7. La vinculació amb altres agents
8. Principals models de gestió pública de la cultura

Mòdul didàctic 3

El sector privat.

Xavier Marcé

1. Un espai privat per a la cultura
2. Organització empresarial versus espai privat per a la cultura
3. Característiques del mercat cultural al segle XXI
4. L'ampliació de la demanda com a factor essencial per al desenvolupament empresarial
5. Marc legal de referència. Un sector desregularitzat
6. Mecanismes de configuració del valor empresarial
7. Planificació estratègica versus desenvolupament empresarial
8. Tendències de futur per al desenvolupament empresarial al sector de la cultura

Mòdul didàctic 4

El sector associatiu.

Eulàlia Espinàs

1. Les associacions i les fundacions en l'àmbit de la cultura
2. La gestió en les associacions culturals: passeig pels aspectes que hi inter-venen

Mòdul didàctic 5

Reflexió final

Àngel Mestres Vila

1. Disputes i rivalitats
2. Cultura i economia s'aproximen
3. Dicotomies i divergències
4. Cap a la complementarietat. Problemes i solucions

Bibliografia

Ander-egg, E. (2005). *La política cultural a nivel municipal*. Editorial Lumen.

APGCC (1996). *La gestió cultural: una nova professió a debat*. Barcelona.

Borràs, Irene; Hernández, Francesc; Luna, Luis Miguel (2001). *Gestió integral d'entitats 3. Gestió econòmica*. Útils Pràctics 12. Barcelona: Participació Ciutadana. Ajuntament de Barcelona.

Bretones, Xavier (2004). *Noves formes de finançament associatiu*. Útils Pràctics 17. Barcelona: Participació Ciutadana. Ajuntament de Barcelona.

Colombo, Alba; Roselló, David (2008). *Gestión cultural. Estudios de caso*. Barcelona: Ariel.

Diversos autors (2003). *Llibre blanc de les indústries culturals*. Barcelona: Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Diversos autors (2003). *Equipamientos municipales de proximidad: gestión de la calidad*. Gijón: TREA.

Diversos autors (2007). *Arte, empresa y sociedad: más allá del patrocinio de la cultura*. Gasteiz: XABIDE.

Diversos autors (2004). *Público y privado en la Gestión cultural*. Gasteiz: XABIDE.

Diversos autors (1999). *Valor, precio i coste de la cultura*. Gasteiz: XABIDE.

Fernández, Emiliano (1991). *La política cultural. Qué es y para qué sirve*. Gijón: TREA.

Flipo, Jean Paul (1990). *La gestió d'empreses de serveis*. Barcelona: Pleniluni.

Gascó, Milagros (2003). *L'avaluació de polítiques públiques culturals: estudi empíric a l'administració local*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Luna, Luis Miguel; Hernández, Francesc (2001) *Gestió integral d'entitats 1. Organització interna*. Útils Pràctics 10. Barcelona: Participació Ciutadana. Ajuntament de Barcelona.

Manito, Félix (2008). *Planificación estratégica de la cultura en España*. Barcelona: Fundación Autor.

Martinell, Alfons; Marcé, Xavier (1995). *Perfil y formación de gestores culturales en España*. Madrid: Ministerio de Cultura.

Mascarell, Ferran (2005). *La cultura en l'era de la incertesa: societat, cultura i ciutat*. Barcelona: Roca Editorial.

Mejías, Jesús (2008). *Estructuras y principios de gestión del patrimonio cultural municipal*. Gijón: TREA.

Mora, Pere (2009). *Situació actual del finançament de les entitats no lucratives*. Barcelona: Federació d'Ateneus de Catalunya.

Roselló, David (2007). *Diseño y evaluación de proyectos culturales*. Barcelona: Ariel.

Ruiz Navarro, José Luis (2009). *Creación de empresas en el ámbito cultural*. Madrid: Iberoautor Promociones Culturales.

Wu, Chin-Tao (2007). *Privatizar la cultura*. Madrid: Akal.